

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

Canisterapie v mateřské škole

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Hrdonková

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Eva Koželuhová, Ph.D.

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji mé skvělé vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Evě Koželuhové, Ph.D., za účinnou a odbornou pomoc, ochotu, cenné rady a připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

V Plzni dne

.....

Kateřina Hrdonková

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
1 ÚVOD	2
2 OVLIVŇOVÁNÍ PŘÍTOMNOSTI ZVÍŘETE U ČLOVĚKA	4
2.1 PŘÍNOSY ZVÍŘAT PRO ČLOVĚKA	4
2.2 PŘEDŠKOLNÍ VĚK.....	5
2.3 VLV ZVÍŘETE NA DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	6
3 CANISTERAPIE	8
3.1 HISTORIE CANISTERAPIE	9
3.1.1 Starověk	9
3.1.2 Středověk	10
3.1.3 Orient	10
3.1.4 Novověk	11
3.2 METODY CANISTERAPIE	12
3.2.1 Animal Asisted Activities (AAA).....	12
3.2.2 Animal Asisted Therapy (AAT)	13
3.2.3 Animal Asisted Education (AAE).....	13
3.2.4 Animal Asisted Crisis Response (AACR)	13
3.3 FORMY CANISTERAPIE	13
3.4 VÝBĚR VHODNÉHO PSA PRO CANISTERAPII.....	15
4 VÝVOJ CANISTERAPIE V ČESKÉ REPUBLICE.....	17
5 CANISTERAPIE V MATEŘSKÉ ŠKOLE	19
5.1 VYUŽITÍ CANISTERAPIE V MATEŘSKÉ ŠKOLE	21
5.2 ZÁSADY PRO UŽÍVÁNÍ CANISTERAPIE V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	22
6 SHRNUTÍ	23
7 PRAKTICKÁ ČÁST	24
7.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	24
7.2 METODY VÝZKUMU	24
7.3 PRŮBĚH VÝZKUMU A ANALÝZA DAT	25
7.4 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ	25
8 DISKUSE A LIMITY PRÁCE	31
ZÁVĚR	33
RESUMÉ.....	34
RESUME.....	35
SEZNAM LITERATURY	36
PŘÍLOHY.....	I

SEZNAM ZKRATEK

MŠ – mateřská škola

ČR – Česká republika

RVP PV – Rámcový vzdělávací program

AOVZ – Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům

CTA – Canisterapeutická asociace

WHO – World Health Organisation – světová zdravotnická organizace

IAHAIO – International Association of Human – Animal Interaction organisations

AAA– Animal Asisted Activities – Aktivity za pomoci zvířat

AAT– Animal Asisted Therapy – Terapie za pomoci zvířat

AAE– Animal Asisted Education – Vzdělávání za pomoci zvířat

AACR– Animal Asisted Crisis Response – Krizová intervence za pomoci zvířat

1 ÚVOD

Nekonečná láska ke zvířatům a obzvláště ke psům mě přiměla zvolit si právě téma Canisterapie v mateřské škole k vypracování mé bakalářské práce. Při navštěvování mateřských škol během praxe na vysoké škole jsem měla možnost seznámit se s dětmi, které vyrůstají v městském prostředí a většina z nich si přála mít doma nějaké zvíře. Nebylo překvapivé, že tím nejčastějším zvířetem byl právě pes, kterého si děti přály. V těchto chvílích jsem si začala uvědomovat, jak je důležitý kontakt dětí předškolního věku s přírodou, a ještě více se zvířetem. Děti si utváří během předškolního věku kladné i záporné přístupy k mnoha činnostem a tématům. Proto je důležité v nich pěstovat pozitivní přístup např. ke sportovním aktivitám, k zájmu dozvídaní se nových informací, a právě i k přírodě.

Pracuji jako pedagog v jedné Plzeňské mateřské škole a zatím s canisterapií nemám žádné zkušenosti. Pomocí této práce bych chtěla rozšířit povědomí o této terapii a zároveň vytvořit přehled, na jaké úrovni se zde v Plzni využívá. Do budoucna mám v plánu udělat si kurz pro canisterapii se svým psem a věnovat se tomuto tématu v plné míře.

Cílem této práce je zjistit, zda pedagogové v mateřských školách znají pojem canisterapie, zda terapii využívají, pokud ano, tak jak často a jaké jsou přínosy, popřípadě jiné zkušenosti s ní.

Bakalářskou práci jsem rozčlenila do čtyř hlavních kapitol. První kapitolou a jejími podkapitoly popisují ovlivňování přítomnosti zvířete u člověka a vliv zvířete na děti v předškolním věku. V následující podkapitole se věnuji přínosům zvířat pro člověka.

V druhé kapitole se zaměřuji na vysvětlení pojmu canisterapie a dále, jaké jsou její metody a formy. V této kapitole popisují i její historii a to, jak byl pes pro člověka důležitý již v pravěku. Poslední podkapitol se zabývá výběrem vhodného psa pro tuto terapii.

Ve třetí kapitole je popsán vývoj canisterapie v České republice a zakládání nových institucí pracujících s canisterapií.

Ve čtvrté kapitole vysvětlují, jakým způsobem canisterapie funguje v mateřské škole. Jaké je její využití a jaké jsou zásady pro jejího využití v praxi.

V praktické části jsem si pomocí kvantitativního šetření (dotazníků) vytvořila přehled o tom, v jaké míře je zde v Plzni canisterapie rozšířená a jaké s ní mají pedagogové zkušenosti.

2 OVLIVŇOVÁNÍ PŘÍTOMNOSTI ZVÍŘETE U ČLOVĚKA

Přítomnost zvířete může člověka ovlivňovat na mnoho způsobů. Zvíře má veliký vliv na emocionalitu. Mohou být vyvolávány pozitivní emocionální reakce u lidí, a to například hlazením zvířete. To může způsobovat uvolnění hormonu oxytocinu, který je spojený se zvýšením pocitu spokojenosti a snižováním stresu. Přítomnost zvířete může působit jako zdroj radosti a zábavy. Dále také snižují pocit úzkosti.

Zvířecí společníci a zejména domácí mazlíčci poskytují svou přítomností u majitele, a nejen u něj, psychickou podporu. Spousta majitelů si ani neuvědomuje, že zvíře je vždy přítomné a ochotné naslouchat bez odsuzování. To může být obzvláště prospěšné pro lidi, kteří se cítí osamělí nebo mají potíže se sociálními interakcemi.

Společně s přítomností zvířete u člověka souvisí pojmy zodpovědnost a rutina. Starání se o zvíře vyžaduje pravidelnost, disciplínu a zodpovědnost. Mít zvíře doma nám může pomoci vybudovat a udržovat zdravou rutinu, která zahrnuje péči o ně a plnění jejich potřeb. Tato rutina může být prospěšná pro naši vlastní organizaci a produktivitu (Müller a kol. 2014).

Důležitým bodem je si uvědomit, že každý člověk může na přítomnost zvířete reagovat jinak a že individuální zkušenosti lidí mohou být různé. Proto musíme být ohleduplní k druhým a nenutit nikoho do kontaktu se zvířetem.

V České republice se přítomnost zvířat u člověka a jejich pozitivní vliv používá zejména u osob se speciálními potřebami. Ale i u mladších dětí je zde dokázáno, že začaly s přítomností psa lépe komunikovat (Jančaříková, Havlová 2021).

2.1 PŘÍNOSY ZVÍŘAT PRO ČLOVĚKA

Zvířata mají mnoho vlivů na člověka, jak fyzických, tak psychických. Jeden z nejdůležitějších aspektů je např. emocionální podpora společnosti. Domácí mazlíčci, kteří jsou součástí lidských rodin, poskytují emocionální podporu a mohou snižovat stres. Zároveň působí jako společníci a pomáhají zvládat těžké emocionální situace.

Dalším důležitým vlivem zvířete, jsou terapeutické účinky. Terapie pomocí zvířat je metoda využívající interakce se zvířaty k dosažení zlepšení zdraví a pohody. Například terapeutické psy lze využívat pro lidi s mentálními poruchami, fyzickým postižením nebo

pro děti s vývojovými potížemi. Interakce se zvířaty může snižovat úzkost, zlepšovat náladu a podporovat rehabilitaci (Jančaříková, Havlová 2021)

Také v oblasti fyzického zdraví člověka zvířata přinášejí mnoho pozitiv. Při pravidelném pohybu, například při procházce se psem, se snižuje riziko obezity, snižuje se krevní tlak, snižuje se míra stresových hormonů a posiluje se imunitní systém. (Müller a kol. 2014).

Velký vliv zvířete je v sociální interakci mezi lidmi. Setkání s jinými majiteli zvířat během procházky nebo na akcích může vést k navázání nových přátelství a rozšíření sociálních dovedností. Zvíře v této oblasti pomáhá v komunikaci s druhými. Lidé mají stejný zájem, kterým je starání se o mazlíčka, a tak mohou navazovat nové kontakty. Díky procházkám a zlepšování komunikace mezi lidmi zlepšují zvířata kvalitu života (Nerandžič 2006)

Důležitou součástí hrají zvířata ve vzdělávání a výzkumu. Studium chování zvířat, ekologie a ochrana druhů nám pomáhá lépe porozumět přírodě a podporuje ochranu biodiverzity. Je tedy přínosem v nekonečném poznávání přírody kolem nás.

Je důležité si uvědomit, že vztahy mezi zvířaty a lidmi jsou složité a mohou se lišit v závislosti na druhu zvířete a konkrétní situaci. Nicméně vliv zvířat na člověka je v mnoha případech pozitivní a může přinášet mnoho benefitů.

2.2 PŘEDŠKOLNÍ VĚK

Předškolní věk dítěte je velmi důležitý. Předchází zahájení formálního vzdělávání tedy vzdělávání na základní škole. Tato fáze života se pohybuje mezi 3. a 6. rokem života dítěte. Je charakterizován rapidním růstem a rozvoje dítěte ve fyzické, kognitivní, emocionální a sociální oblasti.

Dle Matějčka (2005) se název tohoto období, tedy předškolní věk užívá chybně. Jedná se o dobu před školou, a tedy i přípravu na školní období, ale z pohledu vývojové psychologie tento název není přesný. Protože toto období není přechodné, ale je to „*velká vývojová epocha, samostatná a svébytná, srovnatelná co do významu až zase s pozdějším středním školním věkem.*“ (Matějček 2005, str. 138).

Děti v předškolním věku rozvíjí fyzické schopnosti. Rozvíjí svou jemnou a hrubou motoriku. Tedy malé i velké svalové skupiny a také koordinaci. Tyto oblasti rozvíjí pomocí hry s hračkou, výtvarnými činnostmi, tancem, cvičením a dalšími fyzickými aktivitami, které podporují fyzický rozvoj.

Dítě v tomto věku začíná používat příbor, tužku, papír a další z mnoha nástrojů. Začíná se učit básně, písně a začne tvořit souvětí. I když výslovnost u této věkové skupiny nemusí být plně zřetelná (Matějček 2005).

Kognitivním rozvojem se rozumí rozvoj paměti, pozornosti, jazyka a myšlení. V této oblasti se děti začínají učit čísla, barvy, tvary a prostorové vztahy.

Velmi prudké změny se odehrávají v oblasti emocionality. Děti začínají poznávat a pojmenovávat své emoce. Začínají s nimi pracovat a také se učí rozpoznávat a reagovat na emoce druhých.

S příchodem mezi nové děti se rozvíjí oblast sociální. Interakce mezi dětmi jsou velice důležité. Učí se komunikovat s druhými, sdílet s nimi určité informace a zážitky. Klíčové pro rozvoj sociálních dovedností je naučit se spolupracovat s ostatními a následně i řešit konflikty, které nastanou. Děti si tímto budují základy pro budoucí vztahy (Matějček 2013).

Hlavní rolí tohoto věku je hra. Pomocí různých her a fantazie se dítě naučí mnoha novým dovednostem a naučí se je používat i v běžném životě.

Hlavním zdrojem nových informací a navazování prvních vztahů bývá mateřská škola. Do mateřské školy dochází děti přibližně od 4. roku života. Učí se zde „*hygienickým návykům, jak se chovat při jídle, jak zacházet s hračkami, jak se obsloužit na záchod, jak se zachází s psacími a výtvarnými potřebami*“ (Matějček 2005, str. 143), a dalším návykům.

2.3 VLIV ZVÍŘETE NA DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Vliv zvířete na dítě je velmi silný. Právě v předškolním věku se u dětí budují veškeré vztahy k určitým předmětům, tématům, lidem i zvířatům. Proto je důležité dětem v mateřských školách poskytovat co nejvíce informací nejen o zvířatech a třeba i zprostředkovat kontakt se zvířetem. Zvíře totiž může dítěti pomoci v rozvoji různých oblastí.

Rodiny v současné době svým způsobem života velmi často kladou na děti vysoké nároky, které vedou k vysoké míře stresu a neustálé uspěchanosti. Mohou tím pádem na děti dopadat různá negativa, kterým lze předejít či je zmírnit pomocí kontaktu se zvířetem (Jančaříková, Havlová 2021, str. 9). Zvíře pomáhá dětem již tím, že ho pozorují. Snižuje pocit stresu a zklidňuje tepovou frekvenci. V dnešní uspěchané době je dobré mít doma mazlíčka, ke kterému se nejen to dítě, ale i rodiče vrací, chodí s ním na procházky, mazlí se s ním a starají se o něj. Na chvíli se díky těmto aktivitám s mazlíčkem zapomene na shon, ve kterém rodiny žijí a navodí si příjemnou náladu.

Nejmenším dětem je zvíře zajímavým objektem pozorování a zkoumání. Také zvíře mohou brát jako jakousi hračku, ke které se musí chovat s úctou. Děti v předškolním věku berou zvíře jako kamaráda a vytváří si k němu pozitivní vztah. Ovlivňuje vývoj osobnosti a již v takto mladém věku se učí lásce k přírodě, ke všemu živému a zodpovědnosti. (Müller a kol. 2014). Tím, že dítě pozoruje a zkoumá zvířata se může stát, že ho začne napodobovat. V tomto věku děti zrcadlí vše, co vidí. Učí se nápodobou, a tak by rodič i pedagog měl být v pozoru a dohlížet na to, jakým věcem se dítě od zvířat učí.

Sociální chování je další oblastí, kterou pes dítě učí. Mezi sociální chování patří: *„Příchýlnost, soucit, ohleduplnost, trpělivost, respektování druhé bytosti, poskytování péče, komunikace s jinou bytostí – slovní i mimoslovní, ... (Galajdová 1999, str. 36)*

3 CANISTERAPIE

Samozřejmě definicí pro tento druh terapie je mnoho, ale mně se konkrétněji tato od paní spisovatelky Galajdové, líbila nejvíce. Canisterapie je: *„Označení způsobu terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen přesně podle definice WHO (Světové zdravotnické organizace) jako stav psychické, fyzické a sociální pohody. (L. Galajdová 1999).* Canisterapie je tedy terapeutická metoda, kdy se využívají speciálně vycvičení psi ke zlepšení fyzického i psychického stavu lidí.

Skládá se ze slov canis – pes a terapie – léčba. Je to terapie, která spadá do druhů animoterapie neboli zooterapie. Animoterapie je dle Zorana Nerandžiče (2006) metoda terapie, která používá zvířata jako léčebný prostředek pro člověka. Zabývá se terapií pomocí zvířat. Patří sem např. hipoterapie – kůň, felinoterapie – kočka, ornitoterapie – ptactvo, drobná malá zvířata apod.

Použití slova canisterapie zavedla PhDr. Jiřina Lacinová v roce 1993. Jiřina Lacinová je velmi znalým a osvětovým odborníkem v této oblasti. Byla také jednou ze zakladatelů humanitárního sdružení Filia (www.canisetrapie.org/canisterapie).

Canisterapie se nejčastěji využívá s:

- *„emocionálně poškozenými a citově deprivovanými dětmi,*
- *autistickými dětmi,*
- *mentálně postiženými,*
- *smyslově postiženými,*
- *u některých psychiatrických diagnóz (úzkost, deprese, fobie),*
- *v logopedické a rehabilitační praxi (zde zejména jako motivační prvek),*
- *jako socioterapie a psychoterapie tělesně postižených či jinak handicapovaných,*
- *při výskytu apatie,*
- *naučené bezmocnosti – postoje „já nemohu“ u chronicky nemocných a zdravotně postižených,*

- *u nemocných dětí (zejména dlouhodobě – neurologicky, onkologicky, úrazy ap., ale i krátkodobě – při špatné adaptaci na pobyt v nemocnici, strachu z operace nebo vyšetření, špatné spolupráci se zdravotnickým personálem),*
- *jako součást komplexní terapie v geriatrii (demence, Alzheimerova choroba, Parkinsonova choroba, deprese, maladaptace, ztráta důvodu k žití...)*“ (Galajdová 1999 str. 25).

Léčebný kontakt psa a dětí předškolního věku pomáhá při rozvoji jemné a hrubé motoriky, podporuje verbální i neverbální komunikaci, orientaci v prostoru. Má svá pozitiva při léčebných procesech, kdy při těchto procesech zlepšuje i komunikaci mezi terapeuty a klienty.

3.1 HISTORIE CANISTERAPIE

„Není snad zvířete, které bychom znali lépe než psa, které bychom, více milovali a kterému bychom více důvěřovali... Léčebné účinky života se psem nejsou objevem moderní psychologie, lidé je znají již tisíce let.“ Dr. Nicholas J. Saunders (Galajdová 1999, str. 13)

3.1.1 STAROVĚK

Historie spojenectví mezi psem a člověkem se vyvíjí již po celá staletí. Je založen na nových zkušenostech a poznacích lidí. Ačkoli mohl být důvod domestikace psa jakýkoli, stalo se toto zvíře velmi brzy dobrým přítelem a spojencem člověka.

Našlo se mnoho důkazů o společném žití psa a člověka již v období starověku. Mezi takové důkazy patří například kosterní pozůstatky člověka a psa pohřbeného společně, které jsou staré přes 12 tisíc let. Dalšími takovými důkazy jsou 5 až 6 tisíc let staré kresby a malby, které se našly na stěnách hrobek v Thébách, kde je vyobrazeno, jak ovčácký psi hlídají stáda gazel. V malbách lze nalézt i malé psy, kteří byli zjevně chováni pro radost. Egypťané v těchto dobách měli k psovi velkou úctu. Sám bůh Anubis měl lidské tělo, ale na jeho krku seděla černá psí hlava. Věřili, že pes je strážcem podsvětí a průvodce do království smrti. Dokonce i postavili město Cynapolis což v překladu znamená Město psů. (Nerandžič 2006)

I v dávných dobách Etiopie byla úcta k psovi žádána. V tehdejších kmenech, kterým velel náčelník si volili tzv. psiho krále, který sloužil jako poradce náčelníka. (Galajdová 1999)

Také další národnosti přebírali úctu ke psům. Byli to Sumerové, Asyřané a Babyloňané. Již v tehdejším Chamurappiho zákoníku se nacházela část, kde se pamatovalo na spravedlivé chování k psům. Pokud někdo špatně zacházel se psem, byl za to potrestán veřejným bičováním. Pes byl nápomocný k lékařským účelům díky jeho slinám. Lékaři nechali psa olíznout ránu a věřili v její brzké zahojení. (Müller a kol. 2014)

Z výše uvedených informací vyplývá, že pes v období starověku sloužil člověku v mnoha směrech, ale také byl lidstvem vážené zvíře a tím pádem byl i uctíván. Můžeme říci, že už zde se mohl použít termín: „Pes je nejlepší přítel člověka.“

3.1.2 STŘEDOVĚK

Středověk byl pro psa velmi obtížnou a dá se říci, že i špatnou dobou. Především tomu tak bylo kvůli rozšíření katolické církve, která uznávala psa jen jako užitečné zvíře.

Pes v období raného středověku prožil mnohem lepší život než ve středověku pozdním. „*S postupujícím a sílícím vlivem katolické církve však dochází ke změně náhledu na psa. Snad byl úzký vztah ke psu nebo kočce až příliš jasnou připomínkou pohanství, a tak byl pes, stejně jako jiná zvířata, prohlášen za tvora bez duše a podle Zjevení sv. Jana pes patří spolu s čarodějníky, smilníky, vražedníky a modláři, čili kacíři, k bytostem, které nebudou přijaty do ráje, a proto není záhodno jim věnovat zvláštní pozornost. A protože dále je v Bibli psáno (Matouš 15:27), že pes dostává jen zbytky od stolu, stává se i tento přístup ke psu normou.*“ (Galajdová 1999, str.19). Což je naprosto jiný přístup, než měli lidé v období starověku a pes se tak dostává do zcela jiné role ve smyslu člověk a pes.

I přesto, že křesťané vnímali psa jen jako užitečné zvíře existovali také lidé, kteří psa měli jako průvodce svatých a nebrali ho jen jako „užitečné zvíře.“

3.1.3 ORIENT

Zde považovali psa za významné zvíře. Lidé ho považovali za věrného společníka, pomocníka při lovu nebo také jako hlídače, a to nejčastěji při hostinách, kde měl pes hlídat

svého pána před obtížnými návštěvníky. *Věrný pes byl zřejmě zárukou, že se pán dostane v každém případě v pořádku domů. (Galajdová 1999, str. 21).*

V orientu se pes dostal do Čínského horoskopu. Ten, kdo se narodí ve znamení psa je loajální, věrný, ale podezřivý. Vznik čínského zvěrokruhu má na svědomí Buddha. *Buddha pět set let před naším letopočtem povolal všechna zvířata k oslavě nového roku a svého odchodu ze země. Dostavilo se jich však pouze dvanáct. Dvanáct typů těch, kteří dovedli zvítězit nad zvířecí přirozeností a přemoci vrozené pudy. Každému z nich věnoval Buddha za odměnu jeden rok, který propříště ponese jeho jméno a bude poznamenán jeho symbolem a psychikou. Jedním z těchto zvířat byl právě pes. (Galajdová 1999, str. 22).*

Dále se v orientu vyšlechtilo spoustu psích plemen, které byly vyšlechtěné záměrně. Mezi taková plemena patří např. tehdejší „lví pes“ dnes zvaný jako pekingský palácový psík nebo akita-inu.

3.1.4 NOVOVĚK

Novověkem začíná éra šlechtění a křížení psů. Vznikají tak nová plemena. I když v této době oslabuje církev a její vliv na společnost, vnímá nižší společenská třída psy jako luxus. *„Za prvé postrádají potřebné morální kvality, aby byli schopni je zvládnout, za druhé nemají na jejich držení dostatek finančních prostředků, a za třetí je to zbytečně podporuje v zanedbávání jiných společenských povinností.“ (Galajdová, 1999, str. 22).*

Velmi užitečným se stal pes již v armádě Napoleona Bonaparte. Zde dostal titul záchranářský pes. V bitvách totiž vyhledával vojáky, aby se jim dostala včasná pomoc.

Po první světové válce přišlo pro psa velmi důležité období. Hlavním úkolem psa bylo projít speciálním výcvikem, aby mohl pomáhat vojákům, kteří byli postiženi právě první světovou válkou. Nejvíce pomoci potřebovali vojáci, kteří přišli o zrak. Teprve po druhé světové válce začali v USA využívat psa v zooterapii. *„V 60. letech 20. století publikoval americký psychiatr Boris. Levinson své zkušenosti s touto terapií u svých pacientů a zároveň stanovil poprvé její zásady a metodiku.“ (Nerandžič 2006, str 31).* Pro svět canisterapie toto byl velký průlom, díky kterému vznikla v USA velmi významná organizace Delta Society v roce 1977. Organizace dohlížela a stále dohlíží na společnosti či další organizace, které se zabývají canisterapií.

V 90. letech minulého století byla založena mezinárodní organizace IAHAIO (International Association of Human – Animal Interaction organisations) Tato organizace má stejně jako výše zmíněná organizace za úkol koordinovat a dohlížet na aktivity spojené s terapií pomocí psa. Zároveň se stará o to, aby všichni, kteří tuto terapii provozují, dostávali nejnovější informace a zkušenosti. Pravidelně se konají konference po celé zemi, aby informovanost byla dostupná pro všechny.

Canisterapie dnes, je velmi využívána a zabývají se jí organizace, které jezdí a navštěvují mateřské školy, speciální školy, domovy pro seniory a nemocnice. Organizace v Plzeňském kraji nesou názvy: Hafík, z.s. a Pomocné tlapky.

3.2 METODY CANISTERAPIE

Metody canisterapie lze vymezit jako: „*Aktivity za pomoci zvířat – Animal Asisted Activities (AAA), Terapie za pomoci zvířat – Animal Asisted Therapy – (AAT), Vzdělávání za pomoci zvířat – Animal Asisted Education (AAE) a poslední Krizová intervence za pomoci zvířat – Animal Asisted Crisis Response (AACR).*“ (Müller a kol. 2014). Metody se dělí takto, protože každá je určená k jinému druhu terapie. Mají specifické cíle a přístupy, ale v některých případech se mohou propojit a použít se v kombinaci. Mohou používat jak aktivní, tak pasivní formu komunikace. Při používání těchto metod musí být u probíhající canisterapie i odborník, který má za úkol připravit odbornou přípravu, aby terapie proběhla tak, jak má a nenastali žádné komplikace.

3.2.1 ANIMAL ASISTED ACTIVITIES (AAA)

V této metodě jde hlavně o přirozený kontakt zvířete a člověka. Zvíře má u člověka vyvolat pocit radosti a vylepšovat tak kvalitu života. Aktivity jsou prováděny neformálně za účelem zvýšení pohody a sociální interakce. Využívá se v nemocnicích, domovech důchodců, školách, mateřských školách nebo speciálních akcích (Jančaříková, Havlová 2021).

3.2.2 ANIMAL ASISTED THERAPY (AAT)

Při této metodě dochází k cílenému kontaktu člověka a zvířete. Cílem je dosáhnout konkrétních cílů u klientů, které stanoví odborník. Může jít např. o zlepšení motoriky, komunikace, emočního stavu nebo sociálních dovedností. Nejčastěji se tato metoda používá v ústavech pro mentálně a tělesně postižené, věznicích a domovech důchodců (Müller a kol. 2014).

3.2.3 ANIMAL ASISTED EDUCATION (AAE)

Metoda zvířecí asistované vzdělávání probíhá spontánně nebo cíleně. Zvíře má pomoci zlepšit výchovu, vzdělávání nebo sociální dovednosti klienta. Dochází k motivaci a podpoře studentů k učení a udržení pozornosti. Nejčastěji používaná ve školách a mateřských školách (Jančaříková, Havlová 2021).

3.2.4 ANIMAL ASISTED CRISIS RESPONSE (AACR)

Tato metoda se využívá ve velmi vážných a těžkých životních situacích. Zvíře při použití této metody musí být vysoce odolné proti stresu a zvládat krizové situace. Zde má totiž zvíře za hlavní úkol pomoci v psychosociální oblasti. „*Krizovou událostí se myslí kriminální čin nebo například přírodní katastrofa, násilné činnosti*“ (Müller a kol. 2014 str. 479) a další. Při využití této metody je velmi důležité, aby byl přítomen vysoce vzdělaný odborník, který využívá při práci s klientem znalosti z oblasti psychologie. Odborník by měl být proškolen integrovaným záchranným systémem a jeho zvíře by mělo být vysoce odolné proti stresu (Müller a kol. 2014).

Pro pedagogiku jsou nejpoužívanější metody AAA a AAE. V případě obou metod se používá volný kontakt zvířete a člověka, který je pro děti nejvhodnější. Někdo se zvířete může bát, a tak pozoruje aktivitu zvířete zpovzdálí případně se v průběhu může dítě zapojit, pokud ztratí strach z kontaktu se zvířetem.

3.3 FORMY CANISTERAPIE

Níže jsou popsány jednotlivé formy canisterapie, jaké jsou používány v zařízení i domácnostech.

Formy canisterapie dělíme podle její struktury:

1. „*Individuální canisterapie (polohování)*,
2. *skupinová canisterapie*,
3. *návštěvní program*,
4. *jednorázové canisterapeutické a kinologické aktivity*,
5. *pobytový program*,
6. *rezidentní program.*“ (Müller a kol. 2014, str 479).

Individuální canisterapie znamená přímý kontakt psa a člověka. Jde o tzv. polohování, které může probíhat v několika pozicích. „*Jedna z nejvhodnějších poloh je poloha na zádech. V tomto případě má klient jednoho psa pod kolena, druhého psa po pravé straně a třetího po levé straně těla. Pes má na klienta velmi příznivý vliv. Pes pomocí své energie přenáší teplo na klienta a zároveň ho uklidňuje.*“ (Petrů, Karásková, 2008)

Skupinová terapie je vyjimečná v úspore času. Zvíře se v této formě věnuje více lidem cca 6-8 lidí. Velkou nevýhodou této formy je, že může omezovat naplňování individuálních cílů u klientů. (Müller a kol. 2014).

Návštěvní program je forma kontaktu lidí se zvířaty, která se nejvíce používá zejména ve školních zařízeních. V této formě terapie si zařízení či domácnost pozve canisterapeutický tým (zvíře a jeho pán) k sobě a zde pak dochází k terapii.

Jednorázové canisterapeutické aktivity jsou další formou canisterapie. Výhodou této formy je, že se zvíře může v jeden moment věnovat široké veřejnosti nebo jen uzavřené společnosti. Činnosti a cíle terapie se plánují až podle potřeb přítomné skupiny.

Pobytový program zahrnuje pobyt klientů v organizacích, kde se provozuje animoterapie. Pobyt může být jednorázový nebo pravidelný a opakující se. V pobytovém programu může být zařazen i ozdravný nebo poznávací program (Müller a kol. 2014).

Rezidentní program je velmi specifickou formou canisterapie. Zde se předává vycvičený pes do zařízení nebo domácnosti. Před samotným předáním do zařízení nebo do domácnosti musí být stanoveny specifické podmínky. Institut, který zvíře předává musí mít jistotu, že ten, kdo o zvíře žádá bude finančně i fyzicky schopný zajistit psovi dostatečný výcvik a zajistit i vhodné podmínky pro život. (Velemínský, 2007)

3.4 VÝBĚR VHODNÉHO PSA PRO CANISTERAPII

Výběr canisterapeutického psa není jednoduchá činnost a měla by tomu být věnována velká pozornost. Samotná canisterapie je velmi náročná aktivita a pes by měl být odolný vůči stresu. Majitel a následně i canisterapeut by měl mít dostatek času i finančních prostředků na výcvik psa.

Výběr vhodného psa začíná již od štěněte. Povaha a způsob chování psa je dle Aldingtona (1999) dědičné a lze si tak psa vybrat již před narozením dle povah jednotlivých psích plemen. Pro canisterapii je povaha psa velmi důležitá. Pes by měl být přátelský, a to nejen ke svému pánovi, ale k lidem obecně. Dalším důležitým aspektem je ten, aby byl pes klidný. Pro práci s lidmi musí být pes i trpělivý a nesmí ukazovat známky agrese.

Canisterapie probíhá tak, že terapii připravuje a vykonává terapeut a pes mu v terapii pomáhá. Tento pes svého pána (terapeuta) napodobuje. Tedy snaží se svým způsobem s klientem komunikovat a sblížit se s ním. Proto je důležité, aby terapeut nebyl stydlivý a nebál se vyvolávat kontakt psa a klienta. Pes musí být se svým pánem jedna duše, aby terapie proběhla s cílem, kterého chce terapeut dosáhnout. (Tvrdá 2020)

Pes musí složit canisterapeutce zkoušky, aby terapii mohl vykonávat. K tomu je potřeba umět základní povely poslušnosti a ovladatelnost psa. Dalším kritériem je socializace psa. Měl by se umět pohybovat ve skupině psů a neprojevat agrese vůči druhým psům ani lidem. Velmi důležitým aspektem je silná psychická i fyzická stránka psa. Terapie je náročná a pes by měl zvládat bez problému stresové situace.

Nejlépe jsou popsány požadavky na psa v knize „*Teorie ve speciální pedagogice*“ od Oldřicha Müllera a kolektivu (2014):

- *„Neagresivní, nevznětlivý, s útekovou technikou reakcí.*
- *Nadstandardně socializovaný s prostředím města, budov, dopravy.*
- *Je socializovaný s člověkem jako celkem (senioři s holí, křičící děti, matky s kočárky, postižený na vozíku, kulhající osoba s berlí, ležící osoba na zemi, různé rasy.)*
- *Je ovladatelný, umí několik základních povelů (sedni, lehni, místo...).*

- *Umí speciální povely – povel na výskok na klín nebo na lůžko (hop!) a povel na položení předních tlapek (nohou) na klín či lůžko klienta.*
- *Pes je odmalička veden k tomu, že lidé jsou přátelé.*
- *Pes nikdy nezažil negativní zkušenost s člověkem – nebyl týrán, napaden člověkem.*
- *Pes není úzkostně závislý na svém pánovi.*
- *Pes je zdravý, čistý, přátelského vzezření.*
- *Pes je na tuto službu cíleně aktivně vychováván, cvičen a veden“*

Splněním těchto požadavků by mělo být zajištěno, že pes bude vhodně připraven na canisterapii v praxi.

4 VÝVOJ CANISTERAPIE V ČESKÉ REPUBLICE

Jak už jsem zmiňovala výše, termín canisterapie se poprvé v České republice použil v roce 1993 a autorkou tohoto slova je PhDr. Jiřina Lacinová. A také právě Jiřina Lacinová rozpoutala rozvoj v ČR v tomto oboru.

Od této průlomové doby začaly v ČR vznikat organizace se zaměřením na terapii pomocí psa a veškerá aktivita spojená s tímto odvětvím byla spojena se jménem Lacinové.

Canisterapie u nás nebyla moc využívána. Od doby, kdy v Praze vznikla zcela nová organizace: „*Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům. (AOVZ)*“, se canisterapie začala rozšiřovat do povědomí lidí. Organizace AOVZ byla založena pro rozšiřování myšlenky o pozitivních vlivech soužití zvířat s lidmi. Významná organizace, která měla na svědomí velký nárůst zájmu a canisterapeutickou praxi již neexistuje. Byla velmi významná, protože spolupracovala se zahraničními institucemi, od kterých získávala informace z praxe. Tyto informace následně organizace předávala pomocí knih dál. Tato organizace zavedla poprvé v ČR systém, který uděloval atesty psům. (Müller a kol. 2014).

Na konci 20. století se v Praze konala mezinárodní konference, která velmi ovlivnila další vývoj canisterapie v ČR. Organizaci této konference měla na starosti AOVZ a IAHAIO.

Od roku 2001 začaly vznikat v regionech jednotlivé organizace. Aby se tyto samostatné organizace sjednotili a měli určitý řád, byla založena v roce 2003 zaštitující organizace „*Canisterapeutická asociace (CTA). Canisterapeutické asociaci se na konci roku 2005 podařilo získat vyjádření Ministerstva zdravotnictví ČR, v němž je uvedeno, že Ministerstvo zdravotnictví ČR chápe canisterapii jako formu podpůrné rehabilitace, nikoli jako samostatnou léčebnou metodu. Canisterapii zaštitěnou Canisterapeutickou asociací ministerstvo zdravotnictví akceptuje.*“ (Müller a kol. 2014). Organizace měla tedy pod sebou veškeré jednotlivé organizace a dohlížela na to, aby malé organizace měly stejné podmínky pro provozování terapie pomocí psa.

Nerandžič (2006) ve své publikaci zmiňuje zavedení zcela prvně zavedených komplexních podmínek k používání psů jako léčebného prostředku (canisterapie). Tyto podmínky stanovili dvě nyní nejznámější organizace Pomocné tlapky a SVOPAP s.r.o. „*Název SVOPAP vznikl spojením dvou jmen zakladatelek Svobodové a Papežové.*“ (Nerandžič 2006 str. 26) V tomto institutu – SVOPAP probíhají rekvalifikační a vzdělávací

kurzy. Kurzy se věnují chovatelství zvířat, výcviku, canisterapii a úpravám psů (Nerandžič 2006).

V České republice se canisterapie začala vyvíjet v pozdějším období než v ostatních zemích. Ale i tak se náš stát zapojuje do mezinárodních výzkumů, studií i organizací. V dnešní době se canisterapii u nás velmi daří, ale stále se Česká republika má kam rozvíjet.

5 CANISTERAPIE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Pro dítě v mateřské škole je canisterapie velmi pozitivní zážitek. Psa si mohou děti prohlédnout, pohladit, můžou si s ním hrát a učit se o něj starat. Vzhledem k jejich věku, přistupují ke psovi bez předsudků a mají zájem o bližší seznámení se se psem. Díky bližšímu kontaktu si utvoří mezi sebou vztah a dítěti se pak pozitivně ovlivňuje sociální a emocionální vývoj dítěte.

Kontakt psa a dítěte má pozitivní vliv na vývoj dítěte. Při pravidelných návštěvách lze docílit lepší komunikace, a to verbálně i neverbálně, protože děti rády se psy komunikují. Pomocí různých nástrojů, pamlsků a manipulací s nimi se u dětí rozvíjí i motorika, předmatematické představy a samostatnost. Díky přítomnosti psa se děti dokáží zklidnit a soustředit se na jednu činnost. Dítě, které je osamoceno a nemá kolem sebe moc kamarádů může právě v canisterapeutickém psovi najít toho správného kamaráda a díky němu se posunout ve vývoji dál (Jančaříková, Havlová 2021).

„Psi mají schopnost darovat lásku a uklidňující dotek, aniž by přitom byli blahosklonní, kritičtí, či měli zraňující poznámky nebo čekali vděčnost.“ (Aldington 1999, str. 335). Z těchto důvodů člověk má rád přítomnost psa. A zejména u osamocených a do kolektivu nezapadajících dětí je důležitý využívání kontaktu psa. Pes těmto dětem pomůže nalézt cestu ke komunikaci a začne tím i rozvíjet jejich sociální oblast.

Při plánování vzdělávací nabídky je důležité plánovat s provázáním RVP PV. U canisterapie tomu není jinak. I toto je aktivita, která probíhá v rámci vzdělávání dětí a je důležité naplánovat cíle, ptát se, za jakým účelem, proč, s jakými očekávanými činnostmi a kam směřují realizované činnosti se psem.

Cíle, které musíme zohledňovat a sledovat jsou v RVP PV vymezeny takto:

1. *„Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání.*
2. *Osvojení hodnot.*
3. *Získání osobnostních postojů.“ (RVP PV, 2021, str. 10)*

Výše uvedené cíle je třeba sledovat a naplňovat v rámci předškolního vzdělávání, jelikož jejich celek je tzv. základna pro vytváření klíčových kompetencí. Díky nim se dítě učí novým dovednostem, postojům a hodnotám.

Nejsou to jen rámcové vzdělávací cíle, které musí pedagog plánovat, sledovat a naplňovat, ale také musí plánovat činnosti tak, aby byly rozvíjeny i vzdělávací oblasti, které RVP PV vymezuje následovně:

1) *„Dítě a jeho tělo“*

V této oblasti děti interakcí se psem rozvíjejí jemnou i hrubou motoriku (krmením, hraním si s hračkami, manipulace s předměty, manipulace s pamlsky atd.) Při starání se o psa získávají nové praktické dovednosti, učí se samostatnosti a pravidelnosti. Pozorováním psa a následným dotýkáním či čicháním, používají více smyslů najednou a uvědomují si vlastní tělo (Jančaříková, Havlová 2021).

2) *„Dítě a jeho psychika“*

Obecně se dá říci, že aktivity se zvířaty navozují pozitivní náladu a působí velmi dobře na psychiku lidí. Tedy i na psychiku dítěte. Zvíře v dítěti přirozeně vzbuzuje pocit zájmu, díky kterému se dále rozvíjí v mnoha oblastech. Jednou oblastí je i přirozené poznávání, které dítě motivuje k dalším činnostem. V oblasti psychiky posiluje zvíře sebevědomí dítěte (Jančaříková, Havlová 2021).

3) *„Dítě a ten druhý a dítě a společnost“*

Dle Jančaříkové a Havlové (2021) vzdělávací oblast dítě a ten druhý a dítě a společnost spolu úzce souvisí. Naplňování obou oblastí může probíhat současně při péči o zvíře nebo při setkávání se na místech, kde se nachází i zvíře.

Děti i pedagogové musí respektovat sebe i druhého. Při kontaktu se zvířetem si děti rozdělují jednotlivé úkoly, aby nedocházelo ke konfliktu, který by mohl negativně dopadat na všechny zúčastněné včetně zvířete. Stejně tak si musí určit pravidla, které budou dodržovat. Nejedná se jen o pravidla při interakci dítě zvíře, ale i o pravidla, která dodržují uvnitř třídy (Jančaříková, Havlová 2021).

Děti, které mají obtíže se začleněním do společnosti, mohou díky přítomnosti zvířete lépe komunikovat a tím se i lépe začlenit mezi ostatní děti. Zapojuje se do kolektivu a podílí se na vzájemné spolupráci ve třídě. Pochopí, že každé zvíře i člověk má své místo na světě.

4) *„Dítě a svět“*

Tato oblast patří mezi velmi důležité. Dítě pozoruje život zvířete a vnímá veškeré události, které jsou s životem spojeny. Mezi takové události patří jak narození nového

mláděte, tak smrt zvířete. Obě události děti nějakým způsobem zasáhnou a je jen na pedagogovi, jakým způsobem dětem pomůže s vypořádáním se se situacemi. Při úmrtí zvířete si dítě uvědomuje životní cyklus. Uvědomuje si také, že je velmi důležité vytvořit zvířeti příznivé podmínky, aby s ním zůstalo na světě co nejdéle. (Jančaříková, Havlová 2021).

Všechny oblasti jsou pro předškolní věk dítěte velmi důležité a pedagog je musí rozvíjet. Při zapojení zvířete nebo konkrétněji psa do výuky se pedagog setká s pozitivními reakcemi dětí, a to nejen z pocitu radosti, ale při pravidelných návštěvách canisterapeutického psa uvidí i pokroky ve vývoji každého z dětí.

5.1 VYUŽITÍ CANISTERAPIE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Při nástupu dítěte do mateřské školy se dítě může setkat s mnoha faktory, které ho zastraší a nebude prostředí mateřské školy důvěřovat. Mohou u dítěte nastat různé psychické a emoční problémy, které mu budou bránit ve vzdělávání. Právě v tomto případě může pomoci právě canisterapie. Samozřejmě ji mohou využívat i mateřské školy speciální nebo pouze speciální třídy. Mohou to být třídy např. logopedické, s poruchou učení apod. Děti se při přítomnosti psa budou cítit potřebnými a chtěnými. Pes chce s dítětem kontakt, lehá si k němu, chce mazlit, pohladit apod.

V mateřské škole se využívají hlavně dvě metody canisterapie. Metodami jsou AAA – aktivity za pomoci zvířat a AAE – vzdělávání za pomoci zvířat. Před první návštěvou canisterapeuta se psem je důležité vědět, v jaké skupině a v jakém prostoru se pes bude pohybovat, aby byl na návštěvu připraven on i canisterapeut. Zároveň je dobré zjistit informace od rodičů, jestli některé z dětí nemělo během života špatnou zkušenost se psem a jestli se psů nebojí. Nebo jestli nemají alergie.

Při využívání canisterapie v MŠ se využívá forma návštěvního programu, kdy canisterapeut se svým psem dochází do zařízení a provádí program tam. Také je možné, že pedagog je sám terapeutem a má svého canisterapeutického psa, tudíž do MŠ pravidelně dochází se svým psem a děti tak prožívají canisterapii pravidelně.

Canisterapie je pro děti spontánní motivací, při které je ohromují různé podněty, které je dříve nemuseli ani zaujmout. Může to být například čtení psůvi, ukazování obrázků apod.) (Velemínský 2007).

5.2 ZÁSADY PRO UŽÍVÁNÍ CANISTERAPIE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Při užívání canisterapie v mateřské škole je důležité dodržovat určité podmínky a zásady, aby nevznikla nepříjemná situace.

Canisterapie v mateřské škole není v žádném zákoně doposud samostatně řešena. Určité podmínky, které se musí při vykonávání canisterapie v MŠ dodržovat, ale existují. Tyto podmínky jsou k nalezení v zákoně o ochraně zvířat proti týrání – zákon 246/1992 Sb. Zákon o ochraně zvířat proti týrání, v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí – 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve vyhlášce o hygienických požadavcích – Vyhláška č. 137/2004 Sb. O hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných.

Samotná MŠ by měla mít v interních provozních a školních řádech upravené podmínky pro vstup zvířete na pozemek a do budovy mateřské školy. Zejména ty MŠ, které canisterapii využívají pravidelně.

Pro využití canisterapie je nutný souhlas ředitele MŠ a zákonných zástupců dětí, kterých se terapie týká.

Důležitým bodem, kterému je třeba se věnovat jsou rizika návštěvy psa. Někteří pedagogové i rodiče jsou příliš unáhleni s rozhodnutím, jestli kontakt se psem podpořit, či ho úplně zavrhnout. Mohou samozřejmě nastat různé situace, kdy dítě dostane alergickou reakci a není vhodné toto zlehčovat. Ale zamezit dítěti kontakt se zvířetem by pro něj mohlo znamenat, že ztratí zájem o poznávání přírody. Alergie mohou vzniknout nejen ze srsti psa, ale také z parazitů, kteří se vyskytují v jiných částech těla, či krmivu apod. (Jančaříková, Havlová 2021)

Důležité aspekty, kterým je třeba věnovat pozornost:

- Pes by měl vždy být plný energie a síly. Nikdy neprovádět canisterapii se psem, který je nemocný, unavený nebo oslabený.
- Se psem by se mělo pracovat nejdéle po dobu jedné hodiny dvakrát v týdnu. Také je možné provádět kratší terapie víckrát do týdne.
- Pes by měl po práci vždy dostat prostor k odpočinku.
- Nikdy psa nenechávat o samotě s klienty (dětmi, pedagogem). (Štercliová 2004)

6 SHRnutí

Výše uvedené informace poskytují základní přehled o vlivu zvířete, a to konkrétněji psa na dítě v předškolním věku. Popisuje, jak je léčebný kontakt psa a dítěte důležitý a vysvětluje pozitivní účinky terapie na rozvoj dítěte ve všech rozvíjejících se oblastech předškolního dítěte.

Práce zahrnuje i informace o historii canisterapie a o tom, jak se pes stal pro člověka postupem času důležitým tvorem. Do historie patří i vývoj canisterapie v České republice. Kdy se zde začali zakládat různé instituce a skupiny, ve kterých nebyla utříděná pravidla a následně byla vybudována jedna zaštiťující společnost, která stanovovala jednotné podmínky pro provádění canisterapie.

Důležitou částí teoretické části práce je část, kde se popisují metody a formy, které se při výkonu canisterapie používají. Nejpoužívanějšími metodami v mateřské škole je metoda AAA a AAE. Mezi nejpoužívanější formy canisterapie patří návštěvní program.

Velmi důležitou částí v této práci je kapitola využití canisterapie, tedy léčebný kontakt psa a člověka, v mateřské škole. Jsou zde popsány náležitosti a zásady, které musí pedagog během plánování činností i při následné realizaci aktivit s canisterapeutickým psem, popřípadě i s canisterapeutem, pokud pánem psa není sám pedagog, dodržovat.

Děti v předškolním věku potřebují poznávat přírodu kolem nás a budovat si k ní vztah. Já sama mám doma dva psy, se kterými bych v budoucnu canisterapii chtěla vykonávat a pomoci tak dětem, které například nemohou mít doma žádné zvíře, k poznání bližšího kontaktu se zvířetem. Proto je žádoucí udělat v tomto odvětví průzkum a zjistit, na kolik je canisterapie v mateřských školách využívána a jaké s ní mají pedagogové zkušenosti.

7 PRAKTICKÁ ČÁST

Prostřednictvím této práce udělám průzkum, v jaké míře se v Plzeňských MŠ provozuje canisterapie a jaký je o ni zájem. Po vystudování a získání praxe v oboru učitelství v mateřské škole bych si ráda udělala canisterapeutické zkoušky se svým psem a navštěvovala zdejší mateřské školy.

Bakalářskou práci bych ráda využila k rozšíření povědomí o canisterapii a jejímu využití v MŠ. Protože jsem se zatím setkala ve svém okolí jen s tím názorem, že canisterapie je vhodná jen pro lidi s postižením či poruchou. Ale tak to není, a právě tato práce má za úkol rozšířit povědomí o canisterapii v MŠ do širšího okruhu pedagogů.

7.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Výzkumným problémem této práce je využívání canisterapie v mateřských školách. Tato práce si tedy stanovuje za cíl zjistit, jak je canisterapie využívána v praxi plzeňských mateřských škol a jaké s ní mají učitelé zkušenosti.

Pro naplnění cíle práce jsou formulovány následující výzkumné otázky:

V1: Jak jsou učitelé plzeňských mateřských škol informováni o canisterapii?

V2: Jak je canisterapie využívána v plzeňských mateřských školách?

V3: Jsou překážky využívání canisterapie v mateřské škole?

7.2 METODY VÝZKUMU

Pro sběr dat k tématu canisterapie v mateřské škole jsem zvolila metodu polostrukturovaného dotazníku. V polostrukturovaném dotazníku se nachází jak otevřené, tak uzavřené otázky (Příloha č.1). Dotazník obsahuje celkem 10 položek, z toho 2 položky demografické, zjišťující věk a pohlaví respondentů, 7 otázek s možností výběru odpovědi, včetně odpovědi „jiné“, a jednu otázku otevřenou.

Dotazník jsem vytvořila v elektronické podobě a dále ho poslala pomocí emailové adresy a sociální sítě do mateřských škol v Plzni a okolí. Adresy byly získány z webových stránek mateřských škol.

7.3 PRŮBĚH VÝZKUMU A ANALÝZA DAT

Na začátku výzkumného šetření jsem vytvořila dotazník na téma: „Canisterapie v mateřské škole“. Tento dotazník jsem následně elektronicky rozeslala spolu s průvodním dopisem. Sběr probíhal v květnu a červnu 2023.

Sběr probíhal elektronickou formou. Dotazník byl rozeslán emailovou adresou a sociální sítí pedagogům po Plzni a okolí. Celkem je výzkumný soubor tvořen 68 respondenty (N=68). Struktura respondentů je uvedena v příloze č.2.

Získaná data kvantitativního typu byla vyhodnocena pomocí jednoduché statistické deskripce. Pro prezentaci dat jsou použity grafy. Vzhledem k nízké návratnosti nebylo možné hlubší statistické analýzy.

Otevřená otázka z dotazníkového šetření byla vyhodnocena pomocí otevřeného kódování, kdy byly vybrány a kódovány jednotlivé výroky, kódy byly následně roztrženy do kategorií podle výzkumných otázek.

7.4 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

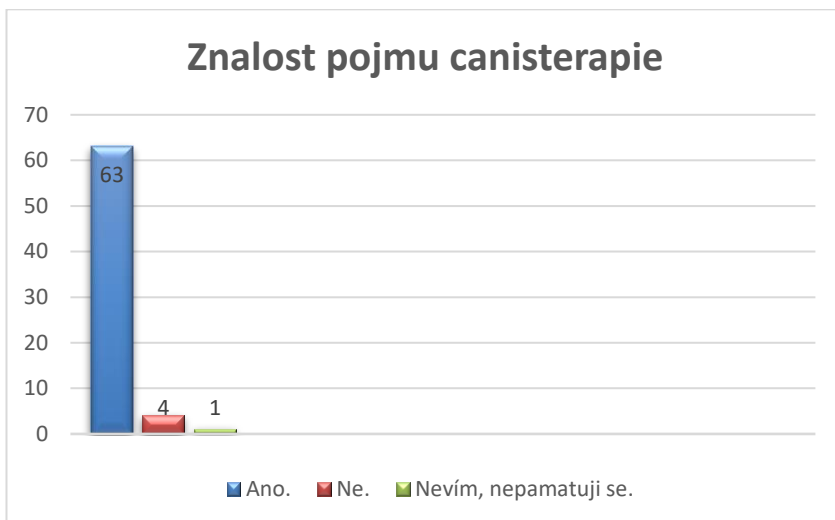
V následujících řádcích jsou zpracovány výsledky jednotlivých výzkumných otázek.

V1: Jak jsou učitelé plzeňských mateřských škol informováni o canisterapii?

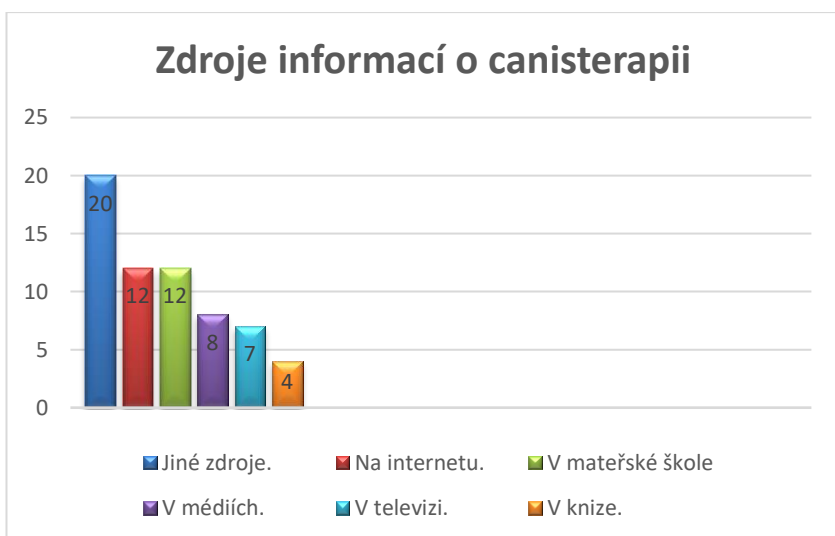
V grafu č. 1 můžeme vidět, že 92,65 % pedagogů pojem canisterapie znají. 5,88 % pedagogů pojem canisterapie vůbec neznají. S jednou responsí se setkala odpověď „Nevím, nepamatuji se.“ Graf č. 2 ukazuje, kde se pedagogové s pojmem canisterapie setkali. 31,25 % pedagogů znají pojem canisterapie z jiného zdroje, než jsem uvedla v možnostech odpovědí. 18,75 % pedagogů znají pojem canisterapie z jiného zdroje, než jsem uvedla v možnostech odpovědí. 18,75 % získali odpovědi „Na internetu.“ a „V mateřské škole.“ Což je velmi uspokojující, pokud se 12 respondentů setkalo s pojmem canisterapie v mateřské škole. 12,5 % pedagogů odpovědělo „V médiích.“. 10,94 % pedagogů

odpovědělo, že pojem canisterapie znají z televize. Poslední odpověď, která se týká znalosti pojmu canisterapie se setkala s 6,25 % responsí.

Graf č. 1

Graf č. 2

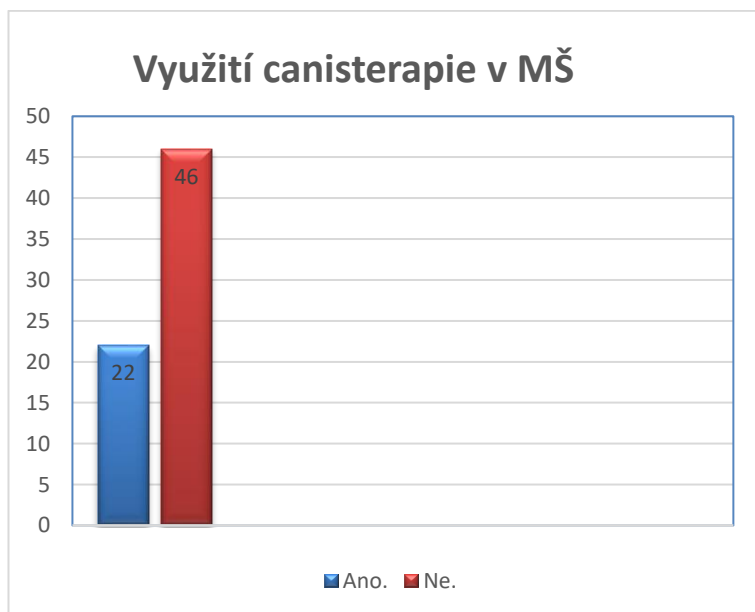

V2: Jak je canisterapie využívána v plzeňských mateřských školách?

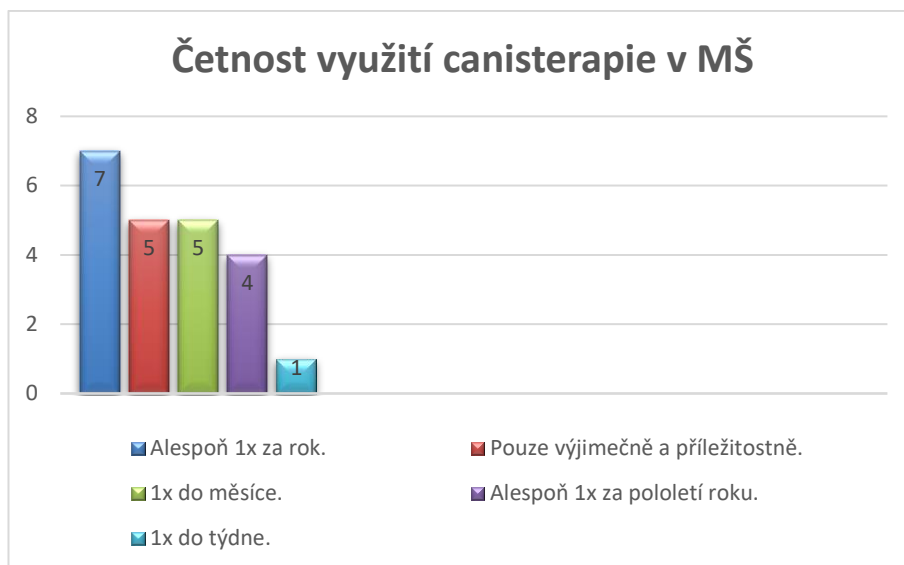
Canisterapii v mateřských školách využívá 32,35 % pedagogů (Graf č. 3). Tato informace mne celkem překvapila. Nečekala jsem tak vysoké procento pedagogů, kteří s canisterapií mají zkušenost. Samozřejmě procento pedagogů, kteří canisterapii nikdy nevyužili, je mnohem větší a to 67,65 %.

Méně překvapivé jsou výsledky u otázky, jak často tuto terapii mateřské školy využívají (Graf č. 4). 31,82 % pedagogů odpovědělo, že canisterapii využívají jednou ročně. Jsem ráda, že canisterapii využívají, ale nejspíše nedosáhne takových výsledků, jakých by mohla dosáhnout, kdyby terapie probíhala v pravidelných intervalech. 22,72 % pedagogů odpovědělo, že canisterapii využívají příležitostně. Zde je dobré, že děti mají alespoň nějaký kontakt se psem. Se stejnými procenty, tedy 22,72 % se setkala i odpověď užívání canisterapie jedenkrát do měsíce. Zde je již vidět, že mateřské školy jsou seznámeny s pozitivními vlivy canisterapie na vývoj dítěte v předškolním věku a snaží se o pravidelnou terapii, která již určitě má ve vývoji význam. 18,19 % pedagogů odpovědělo, že canisterapii využívají alespoň jedenkrát za pololetí roku. A 4,55 % pedagogů odpovědělo, že canisterapii využívají jedenkrát do týdne. Tento výsledek je poněkud smutný, ale alespoň zde jde vidět, že se mateřská škola, která využívá terapii v takové pravidelnosti snaží využít možnosti rozvoje dítěte a jeho osobnosti na plno.

Graf č. 3

Graf č. 4

U této otázky z dotazníku č. 5 můžeme nalézt velmi zajímavé výsledky. Jako nejčastější důvod využití canisterapie byl uváděn rozvoj citových schopností dětí. Není překvapivé, že tato odpověď zvítězila nad ostatními, protože pomocí hlazení a mazlení psa si děti k psovi budují určitý citový vztah a tím rozvíjí i citovou oblast. Dokládá to např. výrok: „... děti si osvojují základní chování k pejskům a můžou překonávat své strachy.“

Dále se vyskytovaly výroky uvádějící, že canisterapie má pozitivní vliv na celkový vývoj dětí v předškolním věku. Dokladem je např. výrok „Canisterapie v MŠ je velmi prospěšná ve vývoji dětí, co se týká rozumové, pohybové i sociální oblasti.“

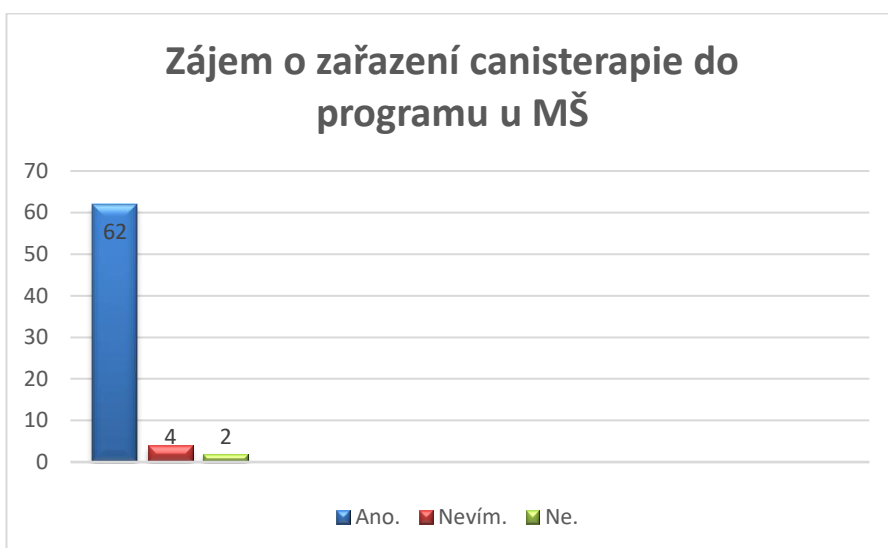
Zde je vidět, že mezi pedagogy myšlenka pozitivních vlivů canisterapie je. Dále se objevila ve výrocih jako důvod začlenění canisterapie do praxe skutečnost, že dětem se líbí kontakt se psem. Další uváděný důvod bylo, že pes pomáhá dětem navozovat nová přátelství. Posledním uváděným důvodem bylo to, že komentováním toho, co pes vykonává nebo pojmenovávání jeho částí těla, si děti rozšiřují slovní zásobu. Toto je samozřejmě pravda. Při popisu aktivity psa nebo jeho částí těla si děti ukládají nová slova do pasivního slovníku a při dalších návštěvách je začínají používat aktivně. Také se vyskytl názor, že pes při canisterapii rozvíjí pohybové schopnosti dětí. Pokud terapeut nebo pedagog připraví plán s pohybovými aktivitami, tak dochází k rozvoji pohybu u dětí. Stejně procento pedagogů

odpovědělo, že canisterapii mají zařazenou v programu mateřské školy, takže ji využívat musí.

V3: Jsou překážky využití canisterapie v mateřské škole?

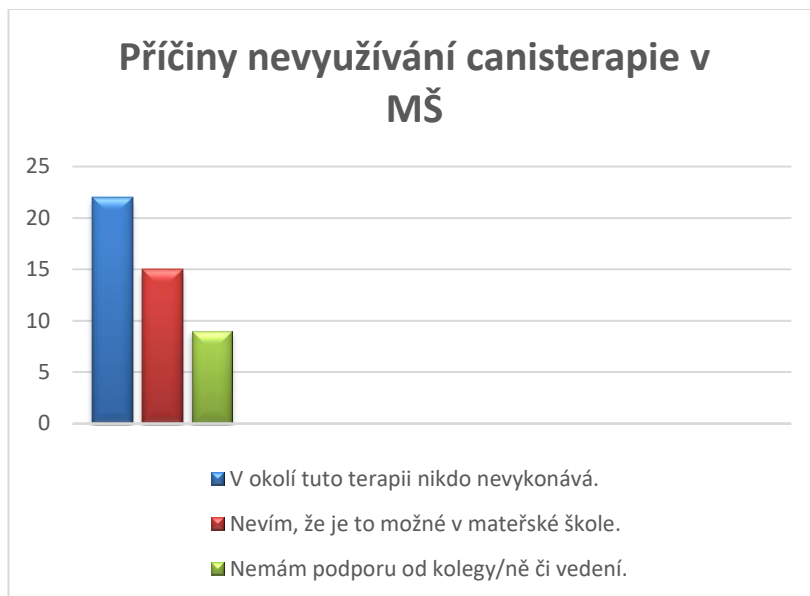
Poslední otázka je velmi potěšující. Takřka všichni dotazovaní pedagogové (91,18 %, Graf č. 6) uvedli, že by chtěli canisterapii využívat. Otázka tedy byla, proč se to v praxi neděje a reálně ji užívá jen třetina respondentů.

Graf č. 6

V otázce, proč canisterapii v mateřské škole pedagogové nevyžívají, byl jako hlavní důvod uváděn absence poskytovatele canisterapie. Téměř polovina pedagogů uvedla (47,83 %, Graf č. 7), že v okolí tuto terapii nikdo nevykonává. Více jak třetina respondentů (32,61 %) odpověděla že o možnosti canisterapie v mateřské škole ani nevěděla. A 19,57 % pedagogů odpovědělo, že nemají podporu od vedení či kolegy/ně.

Graf č. 7

8 DISKUSE A LIMITY PRÁCE

Realizací tohoto výzkumného šetření bylo zjištěno mnoho zajímavých informací. Ukázalo se, že téměř většina pedagogů pojem canisterapie zná, avšak podstatně nižší je počet těch, kteří s ní mají praktickou zkušenost, to je pouze třetina. Znamená to tedy, že o pojmu pedagogové informováni jsou, ale již nemají možnosti canisterapii využít.

Pozitivně hodnotím, že téměř třetina pedagogů využívá canisterapii v mateřské škole. Přesto, že procento respondentů, kteří canisterapii nevyužívají je mnohem vyšší než procento, těch, kteří ji využívají, je o canisterapii velký zájem a byla bych moc ráda, kdyby se i díky této práci dostala do širšího povědomí pedagogů, a hlavně vedení mateřských škol.

V teoretické části píším o důležitosti dodržování určitých zásad při plánování vzdělávání propojeným s canisterapií. Je velmi důležité, aby canisterapeutický tým znal dopředu charakteristiku skupiny a mohl dle této informace připravit terapii přímo pro skupinu. Aby se nestal případ, který je popsán níže a nedocházelo k negativním zkušenostem s canisterapií. Z poznatků zmiňovaných v teoretické části (zejména z publikace Jančaříkové a Havlové, 2021) lze říci, že zvíře dítě v předškolním období ovlivňuje natolik, že při kontaktu dítěte a zvířete dochází ke zlepšení v rozvoji všech oblastí. Proto mne zajímalo, jaké mají pedagogové zkušenosti s přínosy canisterapie v MŠ. Dostalo se mi mnoho odpovědí, které říkají, že canisterapie má velmi kladné přínosy a pozitivně ovlivňuje vývoj dítěte. Ale dostalo se i na takové odpovědi, které říkaly ze zkušeností, že se s žádnými přínosy nesetkaly a spíše se děti držely dál od psa. Toto tvrzení je velmi mrzuté a troufám si po nastudování veškeré literatury k tomuto tématu říci, že v těchto případech byl nejspíše chybně zvolen canisterapeutický tým, který neuměl propojit canisterapii s přítomností dětí.

Z výsledků vyplývajících z výzkumu musím říci, že mne to motivovalo daleko více udělat si canisterapeutické zkoušky a pustit se do skvělé práce zahrnující kontakt dětí a psa.

Tato práce má své limity. Jedním z hlavních limitů je především návratnost dotazníků během výzkumného šetření. Rozesláno jich bylo 128, ale návratnost byla 68 dotazníků. Mohu se ptát na otázku proč tomu tak je, ale nejspíše jsem měla vytvořit lepší motivaci pro vyplnění tohoto dotazníku. Pro realizaci příští práce bych určitě zvolila jiný způsob rozesílání dotazníků, pokud by práce byla řešena kvantitativním přístupem.

Dalším bodem, který bych měla na paměti při budoucím výzkumném šetření by bylo větší zamyšlení se nad přípravou otázek pro dotazníkové šetření. Otázky by mohly být kvalitnější a lépe promyšlené, aby na sebe navazovaly a měly více možných odpovědí. V mém případě mi bylo mnohdy vytčeno, že jsem nedala dostatek možností pro vyjádření svého názoru. Proto bych při příští přípravě věnovala otázkám pro dotazník více času.

Možným dalším limitem jsou opět otázky, kdy jsem nezvolila všechny zcela uzavřené a vnesla jsem do kvantitativního výzkumu z menší části i kvalitativní. V tomto případě se jedná jen o jednu otevřenou otázku, která dostala opravdu velmi hezké odpovědi.

ZÁVĚR

Celá bakalářská práce je zaměřena na canisterapii v mateřské škole. Z práce vyplývá, že canisterapie je velmi přínosná nejen v mateřských školách, ale i v jiných zařízeních. Zejména u dětí v předškolním věku, kdy dochází k rozvoji všech rozumových i motorických oblastí je kontakt se psem pozitivním přínosem.

V teoretické části se zabývám ovlivňováním přítomnosti zvířat u člověka, přínosům zvířat pro člověka a následně vlivům zvířete na dítě v předškolním věku. Dále vysvětluji pojem canisterapie a její stručnou historii, a to především důležitost psa pro člověka již v pravěku. Také zmiňuji její metody a formy a výběr vhodného psa pro jeho využití v canisterapii. Nesmím opomenout ani vývoj této terapie v České republice, který nesahá moc daleko do minulosti, ale v současné době se již dostává do širšího povědomí. V poslední teoretické části píšou o využití canisterapie v mateřských školách, která se stále využívá velmi málo.

V praktické části se zaměřuji na výzkum informovanosti pedagogů v mateřských školách o canisterapii. A také na jejich případné zkušenosti s ní.

Samotná jsem se prostřednictvím literatury obohatila o znalosti v oblasti canisterapie a o to více mne to nyní láká splnit canisterapeutické zkoušky. Věřím, že pro čtenáře, které zajímá toto téma byla práce také obohacující a odpověděla na případné dotazy.

Byla bych moc ráda, kdyby tato práce pomohla v prosazení si canisterapie na některých mateřských školách a posunula tak tuto terapii zase o kousek dál.

RESUMÉ

Bakalářská práce, která nese název „Canisterapie v mateřské škole“ se zabývá ovlivňováním zvířete člověka a zejména dětí v předškolním věku, historií kontaktu psa s člověkem, vymezením pojmu canisterapie a podmínkami pro využívání canisterapie v mateřské škole. Praktická část práce se zabývá výzkumnými otázkami, zda pedagogové v mateřských školách znají pojem canisterapie, zda terapii využívají, pokud ano, tak jak často a jaké jsou přínosy, popřípadě jiné zkušenosti s ní.

RESUME

The bachelor's thesis, which is entitled "Canisterapy in kindergarten", deals with the influence of the animal on humans and especially children in preschool age, the history of dog-human contact, the definition of the concept of canister therapy and the conditions for the use of canister therapy in kindergarten. The practical part of the thesis deals with the research questions whether teachers in kindergartens know the concept of canister therapy, whether they use the therapy, if so, how often and what are the benefits or other experiences with it.

SEZNAM LITERATURY

- 1) ALDINGTON, Eric H. W. O psí duši: povaha, psychologie a chování psa. 8. nezm. vyd. České Budějovice: Dona, 1999. Strom života. ISBN 80-861-3647-7.
- 2) GALAJDOVÁ, Lenka. Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie. Praha: Grada, 1999. Strom života. ISBN 80-716-9789-3.
- 3) GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.
- 4) JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a Jana HAVLOVÁ. Činnosti se zvířaty v předškolním vzdělávání. Praha: Raabe, c2014. SCAN. ISBN 978-80-7496-166-3.
- 5) MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.
- 6) MATĚJČEK, Zdeněk. Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-0870-6.
- 7) NERANDŽIČ, Zoran. Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů. Praha: Albatros, 2006. Albatros Plus. ISBN 80-000-1809-8.
- 8) PETRŮ, Gabriela a Vlasta KARÁSKOVÁ. Edukační aspekty canisterapie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1957-2.
- 9) STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.
- 10) ŠTERCLIOVÁ, Jana. Canisterapie pro všechny. Rokycany: Pomocné tlapky, 2004.
- 11) TVRDÁ, Andrea. Canisterapie: zvíře v sociálních službách. Praha: Plot, 2020. Strom života. ISBN 978-80-7428-366-6.
- 12) VELEMÍNSKÝ, Miloš. Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- 1) Canisterapie a její vývoj. Výcvikové canisterapeutické sdružení – Třeboň [online]. [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://www.canisterapie.org/home>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník

Canisterapie v mateřské škole

1. Setkal/a jste se někdy s pojmem canisterapie? *
 - a) Ano.
 - b) Ne.
 - c) Nevím, nepamatuji se.

2. Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ANO, kde jste se s tímto pojmem setkal/a?
 - a) V knize.
 - b) V mateřské škole.
 - c) V televizi.
 - d) Na internetu.
 - e) V médiích.
 - f) Jiné zdroje.

3. Využíváte canisterapii (léčebný kontakt psa a člověka) v mateřské škole? *
 - a) Ano.
 - b) Ne.

4. Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ANO, jak často využíváte canisterapii v mateřské škole?
 - a) 1x do týdne.
 - b) 1x do měsíce.
 - c) Alespoň 1x za pololetí roku.
 - d) Alespoň 1x za rok.
 - e) Pouze výjimečně a příležitostně.

5. Jak hodnotíte přínosy canisterapie u dětí předškolního věku? *
- a) Otevřená odpověď
6. Pokud jste v otázce č.3 odpověděl/a ANO, prosím uveďte, proč využíváte canisterapii v mateřské škole?
- a) Má pozitivní vliv na vývoj dětí v předškolním věku.
- b) Dětem se líbí kontakt se psem.
- c) Máme ji zařazenou v programu, takže musíme.
- d) Pes pomáhá dětem navazovat nová přátelství.
- e) Díky komentování toho, co pes vykonává nebo jaké části těla pes má, se zlepšuje slovní zásoba.
- f) Rozvíjí pohybové schopnosti dětí.
- g) Rozvíjí citové schopnosti dětí – pomocí hlazení, mazlení dítě získává pocit bezpečí a zároveň má pocity ochranné a pečovatelské.
7. Pokud jste v otázce č.3 odpověděl/a NE, uveďte, proč nevyžíváte canisterapii v mateřské škole?
- a) V okolí tuto terapii nikdo nevykonává.
- b) Bojím se psů.
- c) Nemám podporu kolegy/ně či vedení.
- d) Nevím, že je to možné v mateřské škole.
- e) Nemyslím si, že je tato terapie vhodná pro děti předškolního věku.
- f) Děti mají strach ze psů.
8. Pokud byste měl/a možnost, zařadil/a byste canisterapii do programu mateřské školy? *
- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Nevím.

9. Jaký je Váš věk? *

- a) 18-25
- b) 26-35
- c) 35+

10. Jaké je Vaše pohlaví? *

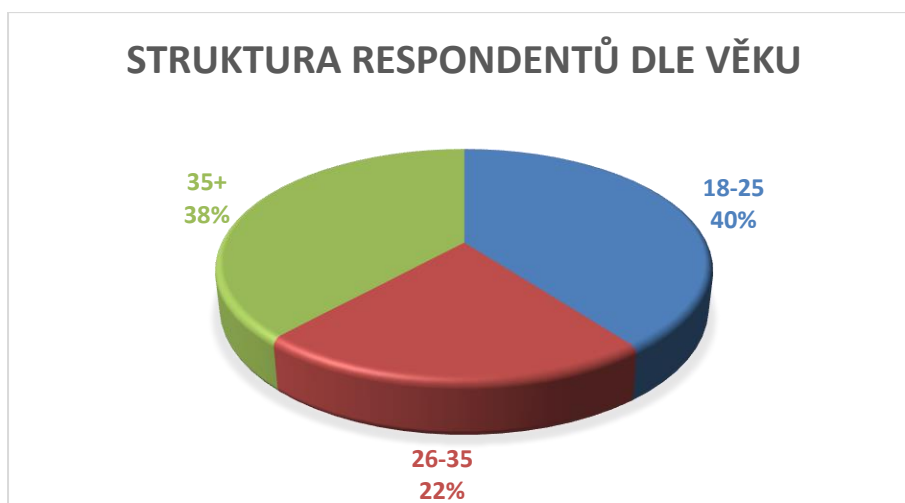
- a) muž
- b) žena
- c) jiné

Příloha č.2: Grafy struktury respondentů.

Graf č.1: Návštěvnost dotazníku.

Graf č.2: Struktura respondentů dle věku.

Graf č. 3: Struktura respondentů dle pohlaví.

